

Bereikbaarheidsplan voor de Haagse Beemden

Dit voorjaar in coronatijd zal ons nog lang bijblijven. Er komen blijvende veranderingen, ook voor het vervoer. Trein en bus hebben minder plaatsen, de afstanden moeten korter, wandelaar en fietser krijgen ruim baan. Dat biedt kansen voor de Haagse Beemden. Aan de basis van dit plan staan de eigenschappen van de wijk, de laagtes en hoogtes, stromen en vijvers.

Door betere bereikbaarheid wordt de wijk een levendiger en een opener wijk. Dit plan borduurt niet zo maar voort op wat er al is, want er is wat anders nodig. Evenmin is het een utopisch vergezicht, want er kan daadwerkelijk worden begonnen. Eerst komen de bestemmingen die beter bereikt moeten worden (I), daarna de middelen om dat te doen (II) en tenslotte het tweerichtingsverkeer tussen stad en wijk (III).

I: BESTEMMINGEN

Thuiskomen

De ‘Kolgans’ kwam bij de speelplek Laagbos nadat het eerste woonblok was opgeleverd ¹. Ooit overwinterden ganzen op de hogere gronden langs de Mark. Tijdens hun trek beschermen ze zwakkeren en jongeren. In de winter komen ze terug.

De wijk is ingericht op kinderen met speelplekken en fietspaden naar school. Hoe zorgen we anno 2020 voor kinderen en jongeren? Fijnstof kost kinderen jaren van het leven, obesitas is volksziekte nr. 1 en ze komen steeds minder buiten. Dodelijke verkeersongelukken onder 20-ers en 30-ers zijn in enkele jaren met een kwart toegenomen. Gewezen wordt op snelheden, voorrangregels en natuurlijk onvoorzichtig gedrag. Maar de doodsoorzaak is autoverkeer ².

Sociale ontmoetingsplekken

Achter speelveld Bokkepootje ligt kinderboerderij De Sik, onderdeel van de ‘ontmoetingsroute’ van Kesteren en Muizenberg. In de vormgeving komt de woningbouw terug. Veertien speelplekken, zes groene plekken en vijf ontmoetingsplekken zijn er verbonden.

De wijkcentra ‘t Kraaienest, De Sleutel en Gageldonk zijn goed bekend. Er mogen minder bezoekers bij bijeenkomsten. Dat geeft ook kansen. De vaak geopperde wijkcinema? Een ‘Avondje NAC’ op meerdere

¹ Henk Groothuis, 1978, in opdracht van bouwonderneming Wilma

² Sheila Sitalsing, ‘Geweld. De auto is een ordinaire moordmachine’, Volkskrant 13-5-2020

plekken? Er zijn zo'n twintig andere ontmoetingsplekken. Elke dag is ergens een betaalbaar middagmaal te krijgen ³. Maar het ontbreekt aan flexplekken en plekken toegesneden op zzp-ers en thuiswerkers.

De zaak om de hoek

Een wijk die er alleen is om te wonen blijkt veel te beperkt. Mede daardoor is het aanbod van de winkelcentra verschaald. Maar op uiteenlopende plekken worden diensten en goederen aangeboden: kleding verstellen, lessen, vertaalbureau, verzorging van mens en dier, notaris en advocaat, fietsenmakers, voedsel van eigen bodem. Nu de zaak om de hoek eerder aangedaan wordt moet verder gegaan worden.

Als die plekken in de wijk beter bereikbaar zijn krijgen die eerder aanloop. Er komt meer verbinding met afnemers en er ontstaan nieuwe combinaties. Groeit de zaak of cluster dan kunnen de drie winkelcentra daarop inspelen. Met goede keuzes en faciliteiten wordt de verschraling van het aanbod omgedraaid.

Poosplekken en recreatie

Deze "Rivier" op het schoolplein van Basisschool De Burgst in Kroeten verbeeldt de stromen in de wijk ⁴. Aan de oever kun je zitten en spelen.

Hoogleraar geografie en sociale netwerken Beate Volmer noemt ontmoetingen met onbekenden belangrijker voor gelijke kansen in de maatschappij dan het nabije netwerk. Nu mensen in een boog om elkaar heen lopen worden juist die ontmoetingen minder. Daar komen nog de bubbels van sociale media bij ⁵. Ook de gemeente richt het kwetsbare wijkenbeleid wat meer op informele ontmoetingen op vrijblijvende plekken. Door de coronacrisis is behoefte aan verblijf op kleinere en verspreide poos- en recreatieplekken. Dat vraagt om goede bekendheid en bereikbaarheid.

Lokaal toerisme

Langs de Rietdijk en de Bredestraat loopt de fietsroute 'Monumentaal Groen Breda' ⁶. Voorbij de Asterdhoeve ga je naar het pontje naar Terheijden. Niet gek dat er regelmatig pogingen waren tot een B&B, er is een evenementenboerderij en verderop een kookstudio.

³ Informatie van Rashad Willemsen, Surplus Welzijn

⁴ Anne Marie van Splunter, 2003

⁵ Het Parool 17-5-2020

⁶ In de HB onderhouden door Heemkundekring Op de Beek uit Prinsenbeek, waar dit gebied vroeger bij hoorde.

Lokaal toerisme kan de wijk aantrekkelijker maken. Bereikbaar met ov, deelfiets of over een wandelroute. Passend bij de omgeving, dus zonder evenementen die de natuur schade toebrengen. Ouderen en alleenstaanden kunnen familie en bekenden laten logeren. De twee scoutinggroepen dragen hieraan bij. Met zustersteden van Breda kan coronaproof uitwisseling worden georganiseerd.

Evacuatieplekken bij calamiteiten

Onder aan de dijk langs de Mark staat deze vreemde brug. Tot in de jaren tachtig waren daar een haventje en watercamping ingetekend. Deze landschapskunst toont de veranderingen in dit waterrijke gebied met steeds weer overstromingen ⁷.

Een crisis verrast altijd omdat niet voorspeld kan worden hoe die er precies uitziet. Denk aan overstromingen door extreme regenval en stijging van de zeespiegel. Een explosie, waar dan? Bij een calamiteit in de Rijnmond of Moerdijk kunnen wegen verstopt raken. Voor ‘verticale evacuatie’ kent onze wijk nauwelijks locaties die 20 meter of hoger zijn met plaats voor duizenden mensen.

Vervolgonderwijs

Dit reliëf bij het Graaf Engelbrecht was ooit de ingang van de oude Rijks-HBS ⁸. Linksonder komt een schuchtere leerling de school binnen. Boven de vakken met onderwijsymbolen straalt de zon. Rechtsboven vliegt een gevleugelde vrouw de toekomst tegemoet.

Die stralende toekomst is niet voor iedereen. Onderwijs speelt een rol bij de groeiende tweedeling, De fysieke afstand is voor het achterblijvende deel een van de belangrijkste factoren bij keuze voor vervolgonderwijs. Hoewel één op de zes Bredanaars in de Haagse Beemden woont is hier maar één van de 22 Bredase middelbare scholen. Zelfs dat had veel voeten in de aard, vertelde toenmalig wethouder Harry van Raak bij het veertigjarig bestaan van de wijk. Verkorting van afstand: een tweede school!

Werk

De afstanden voor woon-werkverkeer zijn steeds groter geworden. Ruimtelijke ordening om dat te keren blijkt tandeloos, belastingaftrek doet de rest. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) zegt in 2016: *“Bovendien zijn bedrijven massaal op de auto-bereikbare zichtlocaties gaan zitten die door bijna elke*

⁷ Paul de Kort, ‘Wasteland – Warland – Wetland’, 2007

⁸ Hugo Brouwer, 1956

gemeente worden ontwikkeld in het belang van de lokale werkgelegenheid en vanuit het grondmarktbeleid. De autoafhankelijkheid van de samenleving is daarmee groter geworden”.

Er zijn andere middelen om dat terug te dringen. Ten eerste door betaalbare woningen met voorkeur toe te wijzen aan zorgpersoneel en leerkrachten in de wijk ⁹. Ten tweede door een aantrekkelijke omgeving voor thuiswerken met flexplekken en kleine voorzieningen. Ten derde door rechtstreekse overbindingen en snelfietsroutes, zie deel II. Ten vierde door menging van wonen en werken, wat in deel III wordt uitgewerkt.

Op het bedrijventerrein Moskes is vanaf de spookant ‘Labrys’ te zien, de bijl waarmee de Amazones naar twee kanten kunnen slaan ¹⁰. Dit laboratorium voor soldeerproducten is een van de weinige bedrijven die bij de bouw van het pand een opdracht voor een kunstwerk hebben gegeven.

II MIDDELEN

Wandelroutes over het Landgoederenhart

Toen de wijk veertig jaar bestond ontwierp Melissa Vermeule dit ‘Landgoederenhart’ ¹¹. Langs zichtlijnen boven, op en onder het grasveld komen op dit punt drie wandelroutes samen. Boven aangekomen biedt het verhoogde plein uitzicht over de wijk.

Die drie routes vertrekken vanaf passageparken op de drie knooppunten van de wijk. Een langer streekpad loopt langs de plekken van lokaal toerisme rond de Bredestraat.

Binnen de wijk komt er verfijning voor speelroutes, ontmoetingsroutes, vlinderroutes, bijenroutes. Het ontwerp van bureau 1:1 voor Kesteren en Muizenberg wordt uitgebreid en geeft herkenbaarheid voor de hele wijk. Nog kleinschaliger worden wijkdelen opgedeeld in ‘rollatorcirkels’ van 300 meter, met bankjes, kleine voorzieningen en ophaalplek voor openbaar vervoer ¹².

⁹ Het Wonen Plus project van 2016-2018 bevorderde binding van vrijwilligers door voorrang bij woningtoewijzing. Zo’n project kan ook helpen personeel in zorg, onderwijs of veelbelovende starters met de wijk te verbinden.

¹⁰ Charles Vergouwen in opdracht van Balver Zinn. De kunstnorm voor overheidsgebouwen is 1% van de bouwsom

¹¹ Melissa Vermeule (AKV Sint Joost), *Het Landgoederenhart, het samenbrengen van de wijk*, 2017

¹² De ‘rollatorcirkel’ voor Geleen Zuid werd in 2017 bekroond als stedenbouwkundig ontwerp. Sinds vorig jaar wordt dat idee ook toegepast in twee wijken en een dorp in de gemeente Apeldoorn.

Fietspadennet opknappen en fietspad langs de Mark

In 1624 had de Spaanse veldheer Spinola de stad omsingeld. Na een jaar moest Breda zich overgeven. Het beroemde schilderij van die overwinning van de Spanjaarden heet 'Los Lanzas', naar de lansen van de soldaten. Een replica hangt op het stadhuis aan de Grote Markt. Op de plekken van die omsingeling staan nu deze vreemde palen, geïnspireerd op de lansen van dat schilderij.

De bermen van het mooie fietspadennet worden nu al vaak opgeknapt en via wijkdeals bijgehouden door bewoners. Dat kan overal langs die paden. Samen met bewoners worden de karakteristieke bruggen verfraaid en voorzien van poosplekken. De 'Bruggenloop' is een voorstel van NHTV-studenten om de wijk te verbinden ¹³. Eindelijk moet het recreatief fietspad langs de Mark er komen. Dit werd twee jaar geleden nog eens bepleit in een uitgave van Stadssociëteit De Gouden Cirkel, evenals vorig jaar in Plan-Breda.

Wegwijzers die de weg wijzen

Wel eens de weg kwijtgeraakt in de wijk? Dat overkomt iedereen. De wegwijzers voor fietspaden verwijzen naar woonbuurten en ringwegen. Nieuwe wegwijzers verwijzen naar de drie winkelcentra die de knooppunten van de wijk vormen. Verder naar de sportvelden en de ontmoetingscentra waar deelfietsen kunnen worden gehaald en gebracht. Ook hierbij is het ontwerp voor Kesteren en Muizenberg de basis.

Herinrichting binnenstraten

Als je bij de Arenberglaan de wijk binnenkomt zie je 'Koppen op Koppen'. Ze doen denken aan de bouw van begin vorige eeuw. Op de namaak kasteeltorens staan geen hoofden van ridders of goden maar zeven karaktervolle koppen. Die bewaken de toegang. Eerst alleen metselwerk, later zijn ze gekleurd ¹⁴. In het midden stond een kinderboerderij, voorloper van De Sik, nu niet meer voor te stellen.

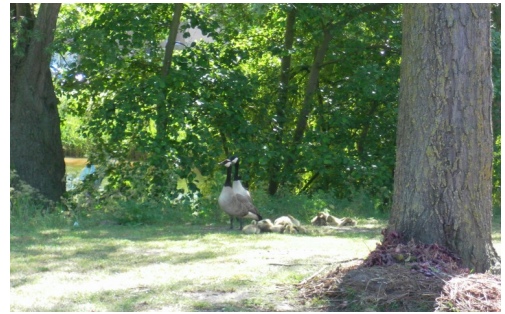

Terug naar de fiets. De snelle e-bikes en fietskoeriers zorgen op het kronkelende fietspadennet voor irritatie en onveiligheid. Vooral moeten de binnenstraten geschikt gemaakt worden voor fietsen naar het werk. Met aansluiting op snelfietsroutes naar de stad, Tilburg en in de toekomst naar Moerdijk.

¹³ 'Bruggenloop' in: NHTV en Gemeente Breda, *Inspiratiegids Haagse Beemden*, 2016

¹⁴ Ir. J. Derks, 1980

Dit ganzenechtpaar gaat zich tussen andere verkeersdeelnemers begeven, de kuikentjes erachter aan. Gaan ze verder over de stoep? Die stoep moet verbreed worden voor voldoende afstand bij het passeren en samen wandelen. Op de stoepen zijn (elektrische) skates, steps en hoverboards gekomen. Daarom wordt ervoor gepleit minder te kijken naar type voertuigen en bijhorende snelheden, en meer naar hun gebruik en de inrichting van de straat ¹⁵.

De straat moet plaats bieden aan meer dan autoverkeer. Meer voetgangers, fietsers, en wat te denken van ontmoetende volwassenen en spelende kinderen? Asphalt wordt gevoeld als bestemd voor autoverkeer. Daarom moet de stapsgewijze herinrichting meteen goed beginnen met waterdoorlatende tegels op basis van bagger ¹⁶. Zo krijg je bestrating die flexibel is, goed voelt voor alle verkeersdeelnemers en toekomstige stortbuien snel afvoert naar de waterpartijen. Het water wordt schoner en de vernatting bindt CO₂.

Voetgangersgebied Heksenwielplein

Het monument dat het gezicht van de wijk bepaalt is 'Zeven Zuilen' bij Heksenwiel. Twee jaar geleden kwam daar meer groen, een speelplek, je kunt goed zitten bij de 'as' van het wiel en een biertje drinken bij 't Archief. Maar de verkeersader daar dwars doorheen

bleef. Leo Tummers, één van de architecten van de wijk, noemt dit een voorbeeld van *“verwatering van de ruimtelijke en sociale kwaliteit ten opzichte van door het Structuurplan geboden kansen”*.

Het winkelcentrum en de sportvelden moeten weer verbonden worden met Lucaskerk, seniorenappartementen Tweeschaar en overgaan naar de Landgoederenzone. Op dat voetgangersgebied komen activiteiten die de functie versterken, zoals een markt voor wijkproducten. De automobilist rijdt langzaam over de waterdoorlatende tegels tussen voetgangers en fietsers. De verbinding wordt hersteld.

Pilot voor de zelfrijdende auto

De zelfrijdende auto, veilig, voor iedereen, wordt al een hele tijd beloofd. Een heet hangijzer tussen alle partijen is de communicatie vanuit de straat met de sensoren van de auto. De communicatie vanuit de straat kan ook dienen om wateroverlast, zwerfafval en snelheidsovertredingen te signaleren. In onze wijk is

¹⁵ Pleitnota “Voetgangersbeweging” voor de minister I&W, 26-5-2020

¹⁶ Het start-up bedrijf ‘Waterweg’ won hiermee de BlueCity Circular Challenge en werd tweede in de innovatiewedstrijd van de Unie van Waterschappen. Pilots in Rotterdam en hoogheemraadschap Delfland.

een gesloten stratenplan en een maximumsnelheid van 30 kilometer. Een pilot kan zowel voor een producent, de overheid als de wijk veel opleveren.

Gezinsdeelauto op waterstof

Op de rioolzuiveringsinstallatie Nieuwveer staat “Oog voor Water”¹⁷. Staan daar bestuurders van het waterschap in het water? Zij kijken naar het water uit de trechters aan de overkant. Aan de Westerhagelaan is sinds 2014 een warmtestation voor warmte uit biogas. Eerder kwamen waterdoorlatende tegels uit bagger aan bod. De bestuurders vragen zich af wat er nog meer mogelijk is.

Waterstof! Voor woon-werkverkeer is de auto onhandig en duur. Tegelijk komt de gezinsdeelauto binnen ieders bereik. Goedkoop naar familie, cultuur of pretpark, niks mondkapjes in de trein. Iets voor yuppies uit de stad? De minister heeft een project gericht op plattelandsgemeenten. Zouden rijk en producenten niet te porren zijn voor de gezinsdeelauto in een wijk met 26.000 inwoners?

Zeker als die wijk beschikt over eigen waterstof. En nu kunnen de bestuurders van het waterschap hun kans grijpen. Waterstofproductie uit waterzuivering wordt elders al toegepast. Energie kan worden opgeslagen en het middenspanningsnet wordt ontlast. Deze bijdrage aan de energietransitie komt bovendien ten goede aan wijkbewoners die er tot nu toe weinig positiefs van merken.

Combibus van deur tot deur

Deze oude schoolbus is in 2017 ingezet voor de viering van het 40-jarig bestaan van de Haagse Beemden. Is die kleine schoolbus alleen nostalgie? Stadsbussen 2 en 4 vervoeren passagiers voor het centrum of het NS-station, vaak om over te stappen. Een combibus is beter voor bereikbaarheid binnen de

wijk en past bij de eisen van kleine vaste groepen passagiers, weinig overstappen, vermijden stations. Univé zet elders combibussen in voor ouderenvervoer en maaltijdenbezorging. Voor het groepsvervoer (WMO, speciaal onderwijs, dagbesteding) zegt kenniscentrum CROW dat combinaties veel tijd en geld kunnen besparen. De combibus voor de HB is interessant voor het gezondheidscentrum dat medicijnen bezorgt maar ook patiënten haalt, voor de bibliotheek die boeken bezorgt en bezoekers van de leeszaal ophaalt, of voor het restaurant dat maaltijden bezorgt maar ook gasten weer veilig thuis wil brengen.

¹⁷ Wendela Gevers Deynoot, 1992

Streekbus-direct

Op deze foto een modernere bus, een elektrische snelbus in Den Bosch. Uit de opvattingen van de jaren zestig komt behalve de ringweg voor autostromen ook het openbaar vervoer gericht op het centrum. In Rotterdam Zuid werd geconstateerd dat dit bijdraagt aan sociale achterstanden en slechtere gezondheid.

Daarom kwam er in het landelijk bekende vernieuwingsplan een buslijn evenwijdig aan de Nieuwe Maas. Wat voor Rotterdam Zuid goed is kan ook werken voor de Haagse Beemden. Snel, milieuvriendelijk, rechtstreeks.

De Streekbus-direct gaat oostelijk via het toekomstige Talentencentrum en middelbare scholen in Breda Noord naar bedrijventerreinen Moleneind en Minervum. Als dat nodig is wordt de route verlengd naar de Bavelse Berg en openluchtwembad Wolfslaar. Westelijk rijdt de Streekbus-direct naar de scholen in Westerpark en de Internationale School, met verlenging naar bedrijventerrein Hazeldonk. De huidige buslijn 4 gaat rechtstreeks via NS-station naar Buas University, de huidige buslijn 2 via Chasséveld ¹⁸ naar Amphia en Avans. In de toekomst rijdt een Streekbus-direct noordelijk via Lage Zwaluwe naar Moerdijk.

Drie passageparken

Wie bij de Donken de wijk binnenkomt ziet daar de ‘Woonheuvel’ ¹⁹. Het bouwwerk met meerdere woonfuncties omarmt het winkelcentrum. Zoals de naam al zegt slingert het verder in het groen tussen andere heuvels.

De Donk, Heksenwiel en Muizenberg zijn de aangewezen plekken om over te stappen. Overstapplaatsen zijn nodig omdat de combibus gericht is op bereikbaarheid binnen de wijk. Het wordt puzzelen om die plekken daar in te richten met respect voor het bestaande landschap. Dat is precies wat de architecten van onze wijk 40 jaar geleden deden.

Passageparken zijn veilige parkeer- en overstapplaatsen met waterstofstation en interactieve informatiezuil. Hier beginnen de wandelroutes over het Landgoederenhart en wordt de fiets geleend en teruggebracht. Er kunnen levensmiddelen gekocht worden, boeken gelezen en spelen gespeeld. Er is eetgelegenheden tot vroeg in de avond. Hier wordt een eventuele evacuatie voorbereid en in goede banen geleid.

¹⁸ Chasséveld lijkt voor de hand te liggen als straks Vlaszak en Kloosterplein voetgangersgebied worden.

¹⁹ L.J. Heijdenrijk, J.H. Quint, 1979.

Alle wijkbewoners voelen zich hier thuis. De gemeente zorgt voor een hoogwaardig entreegebouw of paviljoen. In ieder park komt iets eigens van de wijk door samenwerking van kunstenaars, omwonenden en omliggende bedrijven als kunstopdracht bij hun gebouw. Er zijn urnenwanden voor overleden wijkbewoners en geboortebomen voor nieuwe bewoners. Zo is de cirkel van generaties weer rond.

Emerkade, opstapplaats voor watertaxi en waterbus

In de wijk is al watervoer. Alleen vaart de pont naar Terheijden nu even niet. Tot in de jaren tachtig was het de bedoeling de Mark een rol te laten spelen in de ontwikkeling van de wijk. Frans Maas, de andere architect van de wijk, pleit ervoor die draad weer op te pakken door een aanlegplek voor watertaxi's.

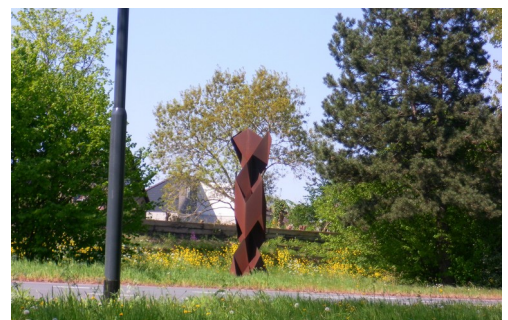

Voor een andere wijk, het toekomstig Havenkwartier, werd vorig jaar een plan gepresenteerd met een hoofdstuk "Blauw verbindt"²⁰. Dat constateert dat water nog te weinig gebruikt wordt voor personenvervoer, en pleit eveneens voor de watertaxi naar Terheijden. De levensvatbaarheid voor forensen- en toeristenverkeer is al bewezen is tussen Rotterdam en Drechtsteden, waar nu experimenten met de zelfsturende watertaxi zijn. Allemaal aanknopingspunten voor gewestelijk overleg om hiervoor een plan te ontwikkelen.

De waterbus komt extra in beeld als alternatief nu de treinen minder plek hebben en sprinters ontlast moeten worden. De waterbus bereikt werkbestemmingen langs Markkanaal (Weststad Oosterhout) en Wilhelminakanaal (Tilburg). Zonder druk station, zonder overstappen en langs een waterweg die er al bijna honderd jaar ligt.

Parklanen zijn parklanen

Aan het begin is de Emerparklaan nog steeds een parklaan met de 'Totempaal' als markerend kunstwerk²¹. Daar ligt in het landschap de toegangspoort tot de wijk, In strijd met het Structuurplan 1974 werd de laan steeds meer een bovenlokale vierbaansweg, In 2011 werden de stoplichten afgestemd op een

'groene golf' met denderende vrachtwagens en haastige automobilisten. Herstel van de parklaan vraagt om verbonden wijkdelen die aan beide kanten zorgen voor permanente in- en uitstroom met voorrang.

²⁰ Buas, Stadslab Breda, Gemeente Breda, *Hacklathon Havenkwartier & CSM terrein*, 2019

²¹ Ton Schouten, zonder titel, jaartal onbekend

Aan de westkant is de Westerhagelaan de entree tot de wijk. De oude Muizenberg (vijf boerderijen) zou een boerderijzone worden naast wijkdeel 'Achter-Paradijs', verbonden met een bestaande landweg. Dat werd stopgezet, zoals in 'Honderd Seizoenen' te zien is. Al in 1985 werd de Westerhagelaan doorgetrokken zonder betekenisvol omringend landschap, de blik naar voren gericht. Bedrijventerrein Moskes kon oprukken. Herstel van deze parklaan hangt samen met verdere ontwikkeling van het gebied.

De Backer en Ruebweg als binnenstedelijke doorgangsweg

Hier is de Vogelkijkhut aan de Emerput. Van verre komen hier vogelliefhebbers. Maar ze zijn de enigen niet, zoals aan de graffiti, bierflesjes en andere verrommeling te zien is. De hut is te vies om te beklimmen. En de oorzaak van deze verwaarlozing is de Noordelijke Rondweg, zoals de Backer en Ruebweg is gaan heten.

De socioloog Richard Sennett wijst in een recente studie over leven in de stad op het belang van de 'poreuze grens' tussen delen van de grote stad. Begin met een maximumsnelheid van 50 kilometer zoals op de Zuidelijke Rondweg en de Claudius Prinsenlaan. Fietsers en wandelaars steken er over en er is een plek waar overgestapt kan worden op wandelpad, bus of leenfiets. Elders aan de weg worden goederen overgeslagen op kleine bestelwagens, bezorgfiets en buizenpost. De Backer en Ruebweg is geen verlengstuk van A16 en A27, wel een binnenstedelijke doorgangsweg met afslagen.

Wijktoegangspunt

Vorbij de fraaie apotheek De Waag zijn toko's en aan het eind staan weer de 'Zeven Zuilen'. Maar links hiervoor staan twee grote winkels al bijna tien jaar leeg. Dit deel van Centrum Heksenwiel is een ideale plek voor het Wijktoegangspunt.

Daar worden wensen en mogelijkheden van vervoer op elkaar afgestemd. Daar is ook aanmelding en reservering voor

bijeenkomsten in de ontmoetingscentra, poos- en recreatieplekken en registratie voor lokaal toerisme.

De activiteiten, evenementen en poos- en recreatieplekken worden professioneel bijgehouden. De techniek maakt het mogelijk om combibusvervoer, beschikking over leenfietsen en deelauto op de minuut af te stemmen. Door verbinding met de wijk wordt controle en correctie op datagebruik beter mogelijk. Er komen bezoekers en er wordt gewerkt.

III TWEERICHTINGSVERKEER TUSSEN STAD EN WIJK

Trekpleisters en ankerplaatsen

Hier kijk je over de Westerhagelaan naar landerijen aan de Bredestraat, verder liggen Prinsenbeek en Zevenbergen. De Haagse Beemden is deel van de regio West Brabant. Waartoe dienen de sprinters, streekbussen en transferia, snelwegen naar de stad? Om bewoners te laten werken waar ze niet meer kunnen wonen? Om winkels te bezoeken die uit de wijk zijn vertrokken? Om jongeren te laten proeven aan wat er in de eigen wijk niet is ²²?

Een levende wijk heeft ‘trekpleisters en ankerplaatsen’ nodig, zoals Jane Jacobs die in haar klassieke werk noemt. Woningen en sociale projecten zijn niet genoeg. Brede voorzieningen, onderwijs dat leerkrachten en studenten aantrekt, zichtbare beelden zoals het Landgoederenhart: dat zijn geen kosten van wijkbeheer maar investeringen. Infrastructuur en vervoersmiddelen dienen de levendige uitwisseling en handelsgeest. Eenrichtingsverkeer zorgt voor verarming, tweerichtingsverkeer voor verrijking.

Ontwikkel ‘Emerpark’ weer als deel van de wijk

Over de Emerput is in de verte de Grote Kerk net zichtbaar. In het structuurplan 1974 omvat de Haagse Beemden het gebied tussen de spoorlijn en de Mark. Om welvaart te creëren werd later alles toegestaan om bedrijven aan te trekken. Heuvels en water werden de platte stroken die er juist niet zouden komen. Grote borden prijzen lege panden en verderop sloperijen, schroothandel en supergoedkope APK-keuringen. Aanwezige kwaliteit wordt overwoekerd. Is dat welvaart? Dat kan beter door het stuk tot de Mark weer als deel van de wijk te ontwikkelen. Kijkend naar de oude accenten kunnen in dit ‘Emerpark’ weer heuvels komen voor nieuwe vormen van tuinbouw (druiven, eigen wijn!). De stadslandbouw is biologisch ook al vanwege het vogelreservaat ²³. Een plek om te leven en te leren, om passende bedrijvigheid verder te ontwikkelen, een levendig onderdeel van de Haagse Beemden.

²² Voorbeelden in Zuid Frankrijk, Noord Engeland, Californië en Brazilië laten zien dat zo maar snellere verbindingen eerder negatieve ontwikkelingen versnellen dan tegengaan.

²³ In een recente aanpassing is een natuurlijke waterloop tegen de Emerput aan dichtgegooid, voorbeeld van onverschilligheid. Ook is de mogelijkheid van dienstwoningen verwijderd, woningnood nooit van gehoord.

Menging van wonen en werken

Hier is de ingang van de Kapeltuin, sieraad aan het Moerenpad. Hoe zou ze kunnen bestaan zonder wonen in de nabijheid? Wonen bij het werk is over de eeuwen heen veel gewoner dan wonen in aparte woonwijken.

Emerpark kan door menging van wonen en werken een karaktervol en aantrekkelijk deel van de Haagse Beemden

worden. Bouwen met bijvoorbeeld Cross Laminated Timber (CLT) uit Nederlands populier en dennenhout kan door de lichtheid flexibel in hoogte. Bedrijven zijn niet meer lawaaïge stinkende fabrieken. Sommige bedrijven passen hier niet, andere wel en een toonaangevend bedrijf kan zelfs een extra impuls geven.

‘Menging van wonen en werken’ van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) reikt hiervoor modellen aan. Het rijk steunt bedrijfsverplaatsing en infrastructuur, zoals in de spoorzone van Den Bosch. En wat heel mooi is: de volgens het PBL noodzakelijke infrastructuur ligt er grotendeels al.

Openstelling voor bedrijvigheid in de wijk

Parijs bezoeken wordt lastig deze zomer, maar de Eiffeltoren kun je nog altijd hier bewonderen. Langs de Mark staat dit bedrijf dat apparatuur maakt voor onder andere de voedings- en genotmiddelenindustrie, ooit zo bepalend voor de regio. De huishoudelijke apparatentraditie van o.a. ETNA zie je terug bij bedrijven die werken aan de energietransitie. De toegepaste

kunsten van Sint Joost, oude mode als voortvloeiende van textielnijverheid, wat nu creatieve industrie heet zie je bijvoorbeeld bij specialistische filmproducenten (documentaires) en vormgevers van boeken. Wat is het beletsel om daar als wijk meer mee te doen? Waarom zouden afgestudeerde NHTV-ers geen brood zien in ons lokaal toerisme? Het beletsel om de wijk open te stellen voor bedrijvigheid heet beleid.

Openstelling begint bij de gang naar de winkels, het kopje koffie en de recreatie in de wijk, de ‘trekpleisters en ankerplaatsen’. Uit die contacten volgen vanzelf meer mogelijkheden. En dan moet er ook plaats zijn op pleintjes en erven; de gemeente kan dat faciliteren en overbodige beletsels wegnemen. De trage stadsbus helpt daarbij even weinig als autoverkeer van en naar de vele bedrijfssparkeerplaatsen.

De tweede middelbare school

Daar is de bibliotheek met op de voorgrond het waterpodium. Veel wijkbewoners denken dan aan spetterende optredens van Ghislaine Dance Company, al 31 jaar niet meer weg te denken. In de hoek waar Ghislaine zit zijn ook opleidingen in mode, lastechniek, verzorging. In die 'leerhoek' kan een schakeling van commerciële en publieke leer- en praktijkplekken komen.

'NL leert door' is onderdeel van het tweede steunpakket van de regering. In 2020 is er 50 miljoen euro voor omscholing, ook voor zzp-ers en flexwerkers. Sleutel is de afstemming tussen behoeften en mogelijkheden door een stimulerend leerklimaat voor alle generaties. Daar liggen de kansen om tot een volwaardige eigentijdse tweede middelbare school te komen.

Vliegen maar?

Achter het hek van het Luchtmachtgebouw staat Prins Bernhard. Zie het als passende herinnering aan het vliegtijdperk. Heeft de gemeente trouwens nog de ambitie om in drie kwartier Londen, Parijs, Berlijn en Kopenhagen te kunnen bereiken? Vliegveld Sepe werd Breda International Airport met nu al tastbare gevolgen voor het landschap. Blijft de ambitie een plek in de wereld te veroveren? Er is kritiek op die logistieke ketens

vanwege gebrek aan controle, niet vanwege de vervuiling en uitbuiting op iedere plek. De aanname dat autoverkeer blijft toenemen stelt evenmin gerust. Dichtslibbende verkeersaders en onvoldoende verkeerscapaciteit worden dan belangrijker problemen dan achterblijvende dorpen en wijken, milieuschade, dodelijke verkeersongelukken en ongezond leefklimaat.

Je kunt ook kijken hoe uiteenlopende onderdelen van de regio samen de kracht van het geheel bepalen. Die benadering hoort meer bij de inclusieve stad die de gemeente óók wil zijn ²⁴. Breda wil verder uitstraling als stad van parken. En niet in de laatste plaats heeft de gemeente de ambitie de klimaatcrisis het hoofd te bieden. Die ambities passen veel beter bij dit bereikbaarheidsplan voor de Haagse Beemden.

Wim Schul, juni 2020

²⁴ Het kwetsbare wijkenbeleid is gebaseerd op inzichten van Talja Blokland. Centraal in haar werk, samen met Alan Harding, staat het begrip 'urban spikiness', de ongelijke verhoudingen tussen en binnen regio's.

Geraadpleegde literatuur

- F. Alkemade, *De toekomst van Nederland, de kunst van richting te veranderen*, 2020
- K. Benfield (City Lab), *10 Techniques for making Cities more Walkable*, 2012
- L. Bliss (City Lab), *A Post-Pandemic Reality Check for Transit Boosters*, 2020
- Buro Lubbers, *De Straat van de Toekomst*, 2013
- W. Buunk en J. Bastiaansen, *Strijd om mobiliteit, de onderliggende waarden in onze opvattingen over reizen, verkeer en openbaar vervoer*, 2016
- H.F.J.M. van den Eerenbeemt, *Ontwikkelingslijnen en scharnierpunten in het Brabants industrieel bedrijf 1777-1914*, 1977
- Gemeente Breda, *Talk of the Town, Omgevingsvisie*, 2019
- Gemeente Breda, *Lef en liefde, Bestuursakkoord 2018-2022*, 2018
- Gemeente Breda, *Een plus op kwetsbare wijken en vroegsignaleringswijken*, 2019
- InnoTeP 2017 (Radboud Universiteit), *Innovatie in mobiliteit, negen conferentiepresentaties*, 2017
- M. de Haas, M. Habersma, R. Faber (KIM, Ministerie I&W), *Mobiliteit en de coronacrisis, effecten van de coronacrisis op mobiliteitsgedrag en mobiliteitsbeleving*, 2020
- A. Harding en T. Hoogland, *Urban theory: a critical introduction to power, cities and urbanism in the 21st century*, 2014
- J. Jacobs, *Dood en leven van grote Amerikaanse steden*, (Ned. editie) 2009
- L. Krabbenberg, F. Daalhuizen (PBL), *De geografie van het werken in Nederland verandert*, 2016
- L. Pols, H. van Amsterdam, A. Harbers, P. Kronberger, E. Buitelaar (PBL), *Menging van wonen en werken*, 2009
- J. Ritsema van Eck, H. Hilbers (PBL), *De ene forens is de andere niet: een analyse van twee decennia woonwerkverplaatsingen*, 2018
- R. Sennett, *Stadsleven, een visie op de metropool van de toekomst*, 2018
- Stadssociëteit De Gouden Cirkel, *Haagse Beemden, 40 jaar woonlandschap*, 2018
- P.H. Stulemeijer, *Honderd Seizoenen, van Land tot Stad*, 2003
- L. Vermeij en J. Kullberg (SCP), *Niet van de straat, de lokale samenleving in globaliserende, groeiende steden*, 2015

Infrastructurele investeringen (zie ook de plattegrond)

1. 'Landgoederenhart' (opdracht geven), inrichten wandelnetwerk en rollatorcirkels
2. Voetgangersgebied Heksenwiel tussen winkelcentrum/sportvelden en Lucaskerk/Tweeschaar
3. Productie waterstof en waterdoorlatende tegels i.s.m. waterzuivering Nieuwveer
4. Drie Passageparken rond Heksenwiel, Donk, Muizenberg met paviljoen, kunstwerk en urnenwand
5. Emerkade voor watertaxi/waterbus
6. Herstel Emerparklaan als parklaan, een entree liggend in het landschap
7. Herziening of herontwerp Westerhagelaan in samenhang met gebiedsontwikkeling
8. Backer en Ruebweg als binnenstedelijke doorgangsweg met doorgang, overslagpunt, 50 km.
9. 'Emerpark' tot de Mark weer onderdeel maken van de wijkontwikkeling
10. Toewerken naar tweede middelbare school in de 'leerhoek' rond Erven en Achter-Emer

Overige projecten en investeringen

11. Fietspaden opknappen, poosplekken ('Bruggenloop'), fietspad langs de Mark
12. Faciliteren deelfietsen op enkele locaties voor lenen en terugbrengen
13. Herinrichting binnenstraten: verbreden trottoir, toegang voor e-bikes, waterdoorlatend wegdek
14. Gezinsdeelauto stimuleren, eventueel aansluiten bij regeringsproject voor platteland
15. Combibus voor vervoer binnen de wijk, partners en producent/importeur zoeken
16. Pilot zelfrijdende auto met opbrengst voor de wijk
17. Wegwijzers die de weg wijzen, uitbreiding model Bureau 1:1 naar hele wijk
18. Organisatie van Streekbus-direct oostelijk, westelijk om de stad, t.z.t. noordelijk
19. Gewestelijk initiatief voor waterbus tussen Breda, Oosterhout, Tilburg
20. Wijktoegangspunt voor afstemmen vervoerswensen en -middelen, bijeenkomsten, recreatie

Overig beleid

21. Stimuleren en faciliteren lokaal toerisme, passend bij de wijk (dus geen verstoring natuur)
22. Reserveren voor volwaardige investeringen in de wijk ('trekpleisters en ankerplaatsen')
23. Terugdringen woon-werkverkeer door 1) voorkeurstoewijzing woningen voor zorgpersoneel en leerkrachten, 2) voorzieningen thuiswerkers en flexwerkers, 3) rechtstreeks ov- en snelfietsroutes naar de werkplek en 4) menging van wonen en werken, te beginnen in Emerpark
24. Faciliteren openstelling van de wijk voor bedrijvigheid
25. Voorbereiding horizontale en verticale evacuatie bij calamiteiten

Haagse Beemden

wijk van de gemeente Breda

